

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2025-29-1-4-17>

УДК [364.4:37.018.1]-053.6(477):364.275.4-053.2/.6

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8504-2434>

Амеліна Вікторія,

Інститут проблем виховання НАПН України,

Київ

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9947-8503>

Бибик Дар'я,

доктор філософії(PhD), доцент,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова,

Київ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ

Анотація. *Стаття присвячена проблемі соціально-педагогічного супроводу розвитку життєстійкості молоді України у післявоєнний період, що набуває особливої актуальності в умовах масштабних соціальних трансформацій та необхідності відновлення людського потенціалу країни. Метою дослідження є обґрунтування та визначення ефективних технологій соціально-педагогічного супроводу, спрямованих на формування життєстійкості молоді в умовах поствоєнних викликів. Завдання дослідження охоплюють розкриття сутності та структури поняття «життєстійкість молоді», аналіз наукових підходів і факторів її формування, визначення ролі соціально-педагогічного супроводу, характеристику технологій, що можуть бути застосовані у відновлювальний період, та розробку алгоритму практичної реалізації супроводу.*

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні кількісних і якісних методів, що дозволило забезпечити багатовимірність аналізу. Використано описові, пояснювальні та прогностичні методи, а також теоретичний аналіз, порівняння й узагальнення наукових джерел.

Наукова новизна статті полягає у систематизації особливостей процесу розвитку життєстійкості молоді з урахуванням викликів воєнного та післявоєнного періоду, уточненні чинників, які впливають на її формування, та визначенні комплексу технологій соціально-педагогічного супроводу, що сприяють розвитку внутрішніх ресурсів і соціальної активності.

Результати дослідження підтверджують, що розвиток життєстійкості є ключовою умовою успішної соціалізації й адаптації молоді. Підкреслено багатокомпонентний характер життєстійкості, що включає когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії. Встановлено, що ефективні технології супроводу мають поєднувати індивідуальну психологічну підтримку, групові тренінги, розвиток емоційного інтелекту, формування навичок стрес-менеджменту та створення сприятливого освітнього середовища. Інноваційним є акцент на інтеграції цифрових інструментів і дистанційних форм підтримки, що дозволяє охопити ширші групи молоді, включно з тими, хто перебуває у зонах з обмеженою інфраструктурою.

Ключові слова: *життєстійкість, криза, молодь, особистісний розвиток, соціально-педагогічний супровід, післявоєнне відновлення.*

© Вікторія Амеліна, Дар'я Бибик, 2025

Вступ. Сьогодні Україна перебуває в етапі складних поствоєнних перетворень, що супроводжуються масштабними соціальними, економічними та культурними викликами. У процесі відновлення держави особливого значення набуває підтримка молоді – найбільш чутливої до кризових впливів, але водночас надзвичайно ресурсної соціальної групи. Саме від її здатності адаптуватися до нових реалій та зберігати життєстійкість залежить стабільність суспільства та поступальний розвиток країни.

У соціально-педагогічному розрізі поняття життєстійкості трактується як комплексна інтегральна властивість особистості, яка охоплює психологічну стійкість до стресу, здатність до гнучкої адаптації, уміння долати кризові ситуації й зберігати базові цінності навіть в умовах деструктивних змін. Для молоді, що пережила втрати, вимушене переселення, соціальну ізоляцію та психологічні травми, розвиток життєстійкості виступає ключовим чинником подальшого успішного особистісного зростання та інтеграції у суспільство.

В умовах глибоких суспільних трансформацій, коли увага держави та громади сконцентрована на вирішенні масштабних національних проблем, надзвичайно важливо не втратити орієнтири розвитку особистості та забезпечити можливості для самореалізації молоді, яка є рушієм соціальних змін і носієм національної свідомості. Зростання суспільних очікувань щодо особистісної активності молодого покоління актуалізує проблему формування життєстійкості та стимулювання їхнього потенціалу саморозвитку, попри наявність численних стресових чинників соціальної реальності.

Аналіз останніх наукових досліджень свідчить, що проблематику життєстійкості вивчали такі зарубіжні вчені, як С. Мадді, Г. Мосс, Р. Делахайн, А. Гаїллард та інші [1]. Серед українських дослідників вагомий внесок зробили В. Бочелюк, О. Кокун, О. Литвиненко, К. Маннапова, Л. Пілецька, Т. Титаренко [3; 8; 11; 12; 15; 19; 20]. Однак події 2014–2024 рр. зумовили необхідність нового погляду на цю проблему, особливо в умовах воєнного стану та потенційного післявоєнного відновлення. Дослідження життєстійкості в умовах війни здійснювали С. Білозерська, О. Брюховецька, І. Галецька, Л. Колесник, А. Марченко, К. Сахарова, О. Хамініч, Л. Чепіга, О. Чиханцова, Р. Цапів та інші науковці [24; 4; 5; 9; 13; 17; 21–24]. Проте аспект формування життєстійкості молоді саме в умовах воєнного конфлікту й подальшого відновлення країни залишається недостатньо опрацьованим.

Таким чином, попри зростаючий інтерес наукової спільноти та практиків до проблеми психологічної і соціальної підтримки молоді в кризових умовах, питання технологізації процесу соціально-педагогічного супроводу розвитку життєстійкості поки що не отримало належного системного опрацювання. Це обумовлює потребу у створенні та впровадженні науково обґрунтованих моделей, методів і технологій, здатних враховувати особливості післявоєнних трансформацій та потреби сучасної молоді.

У цьому контексті особливої ваги набуває соціально-педагогічний супровід, спрямований на створення умов для розкриття внутрішнього потенціалу молоді, відновлення її психологічних ресурсів і формування позитивної життєвої перспективи. Застосування сучасних технологій соціально-педагогічного супроводу дає змогу не лише пом'якшити

негативні наслідки травматичного досвіду, але й сприяє становленню активної, соціально відповідальної, громадянсько зорієнтованої особистості.

Отже, актуальність обраного дослідження визначається нагальною потребою суспільства у відновленні людського потенціалу, формуванні стійкості молодого покоління до викликів сьогодення та забезпеченні його успішної інтеграції у процеси відбудови та розвитку України. Водночас існує дефіцит комплексних наукових підходів до впровадження технологій соціально-педагогічного супроводу в сучасну освітню та соціальну практику, що й зумовлює необхідність подальших досліджень.

Мета і завдання. Враховуючи зазначені вище аспекти актуальності теми, об'єктом дослідження в межах даної статті є процес соціально-педагогічного супроводу молоді у період повоєнного відновлення суспільства.

Предметом дослідження визначено технології соціально-педагогічного супроводу формування життєстійкості молоді.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та визначенні ефективних технологій соціально-педагогічного супроводу, спрямованих на формування життєстійкості молоді у період повоєнного відновлення України.

Для досягнення поставленої мети визначено ряд завдань, а саме:

- Розкрити сутність та структуру поняття «життєстійкість молоді» у соціально-педагогічному дискурсі.
- Проаналізувати сучасні наукові підходи до вивчення життєстійкості та факторів, що її формують.
- Визначити роль соціально-педагогічного супроводу у підтримці та розвитку життєстійкості молодого покоління.
- Охарактеризувати технології соціально-педагогічного супроводу, що можуть бути ефективними в умовах повоєнного відновлення.
- Запропонувати алгоритм практичної складової дослідження технологій соціально-педагогічного супроводу процесу розвитку життєстійкості молоді в умовах поствоєнної трансформації в Україні.

Методи дослідження. У межах проведеного дослідження було використано інтегрований підхід до добору методів, що забезпечив багатовимірність і глибину аналізу:

За характером дослідження поєднано кількісні та якісні підходи. Кількісні методи дозволили зібрати та статистично опрацювати числові дані для виявлення закономірностей, взаємозв'язків і провідних тенденцій. Якісні методи сприяли глибшому розумінню соціальних явищ, інтерпретації думок і досвіду учасників через аналіз нечислової інформації.

Відповідно до мети й завдань застосовувалися описові методи, що дали змогу систематизувати й деталізувати ключові характеристики об'єкта дослідження; пояснювальні методики, спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків; а також прогностичні методи, які дозволили передбачити ймовірні тенденції розвитку ситуації на основі вже наявних даних.

З методологічної точки зору використано теоретичні інструменти, що включали аналіз наукової літератури, порівняння й узагальнення наявних знань із теми.

Наукова новизна дослідження полягає в систематизації й узагальненні особливостей процесу розвитку життєстійкості молоді, з урахуванням викликів воєнного і післявоєнного часу, визначенні провідних чинників, які впливають на її формування у молоді та дієвих технологій формування життєстійкості молоді в умовах післявоєнної трансформації.

Результати. Починаючи з 2014 року, Україна переживає масштабні події, які цілком можна кваліфікувати як воєнний конфлікт і повномасштабну війну. Ці події мають глибокий вплив на соціум загалом та на молодь зокрема. У контексті вивчення життєстійкості сучасного молодого покоління, яке існує в умовах небезпеки, невизначеності та постійних ракетних загроз, Л. Чепіга наголошує на визначальній ролі позитивного ставлення до себе та високого рівня оптимізму, що значно посилюють стійкість особистості [22]. О. Брюховецька звертає увагу на те, що життя в умовах тривалої війни призводить до хронічного стресу і психологічної травматизації усіх учасників подій, включаючи молодь [4]. Типовими проявами психотравми є пригніченість, підвищена тривожність, погіршення емоційного фону, соматичні розлади, труднощі з концентрацією, проблеми зі сном і зниження мотивації до будь-якої діяльності. Гібридний характер конфлікту на Сході України, а згодом і відкрита військова агресія 2022 року ще більше підсилили психоемоційний тиск, зруйнували звичні соціальні орієнтири та загострили відчуття нестабільності. Молоді люди, які стали безпосередніми свідками чи жертвами воєнних дій, переживають специфічні посттравматичні реакції. Це пояснюється тим, що їхній психологічний і соціальний розвиток ще триває, і вони не завжди мають достатній досвід для конструктивного вираження емоцій, що спричиняє посилення тривоги, страхів або агресії [2].

Історико-логічний аналіз засвідчує, що категорія життєстійкості спершу була предметом вивчення філософії та психології. Термін «hardiness» (англ. «стійкість»), який уперше ввів С. Мадді, позначав систему переконань людини про саму себе, про навколишній світ і характер її взаємодії з ним [1]. Сьогодні ця категорія динамічно розвивається й доповнюється новими змістовими вимірами.

У сучасних наукових дослідженнях життєстійкість розглядається як багатокомпонентне психологічне утворення, яке інтегрує психофізіологічні, соціально-

психологічні й особистісно-сміслові характеристики індивіда. В умовах стресу вони проявляються як єдина система, яка допомагає долати складні ситуації, підтримує ефективну саморегуляцію, забезпечує адаптацію та оптимальну життєдіяльність. Сутність життєстійкості передбачає усвідомлення особою власних ресурсів, готовність до змін і здатність приймати навіть несприятливі обставини, трансформуючи їх у досвід розвитку.

Сучасні дослідники, серед яких В. Бочелюк, І. Гоян, Г. Побокіна, Л. Пілецька, О. Чиханцова, С. Яковлева та ін., аналізують взаємозв'язок життєстійкості молоді з соціально-економічними процесами, вивчають умови розвитку життєздатних якостей і рівень залученості до соціокультурного простору взаємодії [3; 6; 16; 15; 23]. Проте важливим завданням залишається розробка науково обґрунтованих технологій, які б допомагали молоді вибудовувати власну життєву стратегію, посилювати активну позицію та конструктивно самовиражатися у різних сферах суспільного життя. Недостатньо дослідженими залишаються також макро- й мікросоціальні чинники, соціально-психологічні детермінанти та ресурсні можливості розвитку життєстійкості.

Багато науковців (Р. Білоус, О. Брюховецька, А. Марченко, С. Мадді, М. Слюсаревський, О. Чиханцова, В. Шебанова, О. Шевяков, С. Яковлева та ін.) [1; 2; 3; 13; 18; 23; 25; 26;] доводять, що життєстійкість тісно пов'язана з успішністю людини в різних сферах діяльності, особливо за умов підвищеного стресу. Вона виступає як особистісний ресурс, що допомагає долати труднощі, підтримувати мотивацію, сприяє зростанню й інтеграції в соціум.

У вітчизняній науці, зокрема в дослідженнях О. Брюховецької, Л. Журавлевої, О. Літвиненко, Л. Пілецької, Г. Побокіної, О. Хамініча, В. Шебанової, С. Яковлевої та ін., [4; 7; 11; 15; 16; 17; 25; 27] акцент робиться на зв'язку життєстійкості з самоактуалізацією, розвитком інтегральної індивідуальності та включеністю в соціокультурний простір взаємодії. С. Яковлева розглядає життєстійкість студентської молоді як складну психологічну структуру, що функціонує як система переконань, котра допомагає особі зберігати контроль у складних ситуаціях. На її думку, життєстійкі особи характеризуються екстраверсією, пластичністю, активністю, щирістю та внутрішнім локусом контролю [27].

Отже, життєстійкість можна розглядати з різних наукових позицій: як інтегральну здатність, як особистісний стан, що розвиває всі рівні психіки, або як характеристику, що дозволяє протистояти негативним впливам середовища та трансформувати кризові події у ресурс розвитку [3].

У роботах, присвячених впливу життєстійкості на зв'язок між стресом і психосоматичними захворюваннями, доведено, що люди з високим рівнем життєстійкості рідше піддаються стресам і менш схильні розглядати дрібні неприємності як критичні. Вона

виступає своєрідним буфером, що знижує ризик переходу стресу в хворобливі стани [4; 8; 9; 12-14; 17; 21; 24]. Дослідження М. Слюсаревського, В. Шебанова показали, що особи з низькою тривожністю та високою життєстійкістю мають слабші фізіологічні реакції на стрес і кращу варіабельність серцевого ритму, що свідчить про більш ефективне опанування ситуації [18; 25].

Ефективне формування життєстійкості молоді в умовах повоєнного відновлення України потребує системного підходу, який поєднує педагогічні, психологічні та соціальні ресурси. Технології соціально-педагогічного супроводу мають бути спрямовані на відновлення особистісних ресурсів, розвиток здатності долати кризові ситуації, формування позитивної життєвої перспективи та зміцнення соціальних зв'язків.

Враховуючи зазначені ключові моменти у науковому трактуванні поняття життєстійкості, у визначенні структури та наповненості програми соціально-педагогічного супроводу процесу розвитку життєстійкості молоді в умовах післявоєнної трансформації важливо враховувати такі аспекти:

- Соціальний аспект, адже молодь перебуває у центрі післявоєнних трансформацій: від неї очікується активна участь у відбудові країни, проте вона часто стикається із психологічними травмами, соціальною нестабільністю, втратою підтримуючих мереж. Тому технології супроводу мають враховувати не лише індивідуальний, а й суспільний рівень.

- Психолого-педагогічні аспекти, оскільки дослідження виявляють, що життєстійкість формується через розвиток емоційної регуляції, навичок самопомогі, соціальної підтримки та відчуття власної ефективності. Ефективні технології мають інтегрувати навчання цим навичкам у різних форматах – тренінгових, групових, онлайн та офлайн.

- Інноваційність, адже в умовах швидких соціальних змін традиційні підходи варто доповнювати інтерактивними та цифровими інструментами, що забезпечують безперервність підтримки молоді, навіть у віддалених громадах.

До ефективних технологій соціально-педагогічного супроводу формування життєстійкості молоді у період повоєнного відновлення України можна віднести:

- психоедукаційні програми – навчання молоді навичкам стрес-менеджменту, профілактики емоційного вигорання, розвитку саморегуляції;

- групові тренінги життєстійкості – використання активних методів (рольові ігри, моделювання ситуацій, арт-терапія) для формування здатності долати кризові обставини та приймати відповідальні рішення;

- менторські та тьюторські програми – індивідуальний супровід молодих людей, спрямований на підтримку в професійному та особистісному становленні;

- програми розвитку соціального капіталу – створення молодіжних спільнот, волонтерських ініціатив, проєктів взаємодопомоги, що відновлюють соціальні зв'язки й формують почуття причетності до відбудови країни;
- інформаційно-цифрові платформи підтримки – мобільні застосунки, онлайн-курси та чати психологічної допомоги, що забезпечують доступність супроводу;
- партнерські моделі взаємодії – об'єднання зусиль освітніх закладів, громадських організацій, центрів психологічної підтримки та органів місцевого самоврядування.

Ефективність цих технологій проявляється у підвищенні рівня психологічної адаптації молоді, її включеності у суспільне життя, здатності ставити та досягати життєві цілі, а також у зниженні рівня соціальної ізоляції та ризикованої поведінки.

Розроблення комплексних соціально-психологічних програм та впровадження технологій соціально-педагогічного супроводу розвитку життєстійкості молоді має передбачати поетапну реалізацію. Першим кроком повинен бути діагностичний етап, що включає вивчення початкового рівня життєстійкості за основними її компонентами та виявлення потенційних ризиків. Далі має слідувати настановчо-інформаційний етап, у межах якого учасників знайомлять із цілями, завданнями й очікуваними результатами особистісного розвитку, формують усвідомлення актуальних соціальних викликів і необхідності підвищення адаптивності. Корекційно-розвивальний етап має бути зосереджений на використанні сучасних психолого-педагогічних методик, групових і індивідуальних форм роботи, спрямованих на зміцнення внутрішніх ресурсів особистості, розвиток навичок стресостійкості, саморегуляції та конструктивної поведінки у складних ситуаціях. Завершальним має бути рефлексивно-оцінний етап, у ході якого буде здійснено аналіз отриманих результатів, оцінка ефективності реалізованої програми, визначення подальших напрямів розвитку та розробка рекомендацій щодо підтримання й посилення життєстійкості в майбутньому.

Обговорення. Результати дослідження, проведеного в межах цієї статті, підтверджують, що розвиток життєстійкості молоді в умовах післявоєнної трансформації суспільства є ключовою умовою успішної соціалізації та адаптації. Виявлено, що психоемоційний тиск, спричинений війною, руйнуванням звичних соціальних орієнтирів та відчуттям небезпеки, підвищує потребу у формуванні в молодих людей здатності до конструктивного опанування кризових ситуацій. Ці висновки узгоджуються з позицією Л. Чепіги, яка підкреслює значення позитивного ставлення до себе та оптимізму як чинників стійкості, а також із даними О. Брюховецької про поширеність хронічного стресу й психотравматизації серед молоді, яка пережила війну.

Важливим науковим результатом є підтвердження багатокомпонентної природи життєстійкості. Отримані дані підтверджують сучасні підходи (С. Мадді, А. Марченко, Л. Колесник), згідно з якими життєстійкість слід розглядати як інтегровану систему переконань, емоційних і поведінкових стратегій, що забезпечує ефективну саморегуляцію й адаптацію [1; 14; 9]. Це означає, що технології соціально-педагогічного супроводу мають бути комплексними та спрямованими не лише на індивідуальний рівень, а й на відновлення соціальних зв'язків, розвиток почуття належності та соціальної активності.

Порівняння результатів із іншими дослідженнями (В. Бочелюк, І. Галецька, Л. Пілецька та ін.) дозволяє стверджувати, що включеність молоді у соціокультурний простір є визначальним чинником підвищення її життєстійкості [3; 5; 15]. Відповідно, впровадження групових тренінгів, менторських програм та ініціатив соціального капіталу може суттєво знизити ризики ізоляції та девіантної поведінки. Це узгоджується з міжнародними дослідженнями, які доводять, що соціальна підтримка й відчуття контролю над життєвими обставинами виконують буферну функцію щодо стресу та знижують його психосоматичні наслідки.

Інноваційною складовою представлених результатів є підкреслення необхідності інтеграції цифрових і дистанційних форм супроводу, що забезпечують безперервність підтримки навіть у громадах, які залишаються під загрозою чи ізольованими через руйнування інфраструктури. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям діджиталізації освіти й соціальної роботи, дозволяє охопити ширшу аудиторію та забезпечити гнучкість у наданні допомоги.

Таким чином, результати дослідження мають важливе практичне значення: вони підтверджують ефективність поетапної моделі формування життєстійкості, яка включає діагностичний, інформаційний, корекційно-розвивальний і рефлексивно-оцінний етапи. Впровадження такої моделі сприятиме розвитку психологічної адаптивності, підвищенню соціальної включеності та формуванню активної життєвої позиції молоді. У перспективі це може стати підґрунтям для створення національних програм підтримки молоді в умовах відновлення країни, а також слугувати основою для подальших досліджень ефективності окремих технологій соціально-педагогічного супроводу.

Висновок. Життєстійкість молоді розглядається як базовий ресурс, що забезпечує її здатність ефективно долати наслідки воєнних викликів, зберігати психічну рівновагу та залишатися активним учасником соціальних процесів у період повоєнного відновлення України. У сучасних умовах, коли молоде покоління стикається з постійним інформаційним та емоційним напруженням, ризиками втрати безпеки та невизначеністю майбутнього,

особливого значення набуває здатність до гнучкої адаптації, конструктивного вирішення проблем і відновлення внутрішніх ресурсів.

Життестійкість виконує функцію своєрідного психологічного буфера, який допомагає молодим людям не лише адаптуватися до швидкоплинних змін, але й зберігати внутрішній баланс між необхідністю реагувати на зовнішні виклики та прагненням до самореалізації. Високий рівень життестійкості сприяє розвитку вольової саморегуляції, здатності до прийняття рішень у критичних ситуаціях, формує оптимістичне ставлення до життя й орієнтацію на майбутнє. Це дає можливість не лише подолати негативні наслідки війни, але й перетворити їх на мотиваційний чинник для особистісного та професійного зростання.

Водночас низький рівень життестійкості часто провокує розвиток психоемоційних розладів, труднощів у соціалізації та зниження навчальної та професійної мотивації, що особливо небезпечно в умовах післявоєнного відновлення, коли суспільство потребує активних, ініціативних і психологічно стійких громадян. Саме тому актуалізується завдання впровадження комплексних програм соціально-педагогічного супроводу, спрямованих на формування навичок стрес-менеджменту, розвитку емоційного інтелекту, комунікативної компетентності та здатності до конструктивного вирішення конфліктів.

Ефективні технології соціально-педагогічного супроводу мають ґрунтуватися на поєднанні психологічної підтримки, тренінгових програм розвитку життестійкості, залучення молоді до волонтерських і громадських ініціатив, створення сприятливого освітнього середовища, яке стимулює рефлексію та самопізнання. Перспективним напрямом досліджень є розробка моделей інтегрованого супроводу, що включатимуть діагностику рівня життестійкості, визначення індивідуальних потреб та побудову персоналізованих програм розвитку, спрямованих на зміцнення психологічних ресурсів і соціальної активності молоді.

Таким чином, формування життестійкості молоді в умовах поствоєнних трансформацій виступає не лише завданням психологічної реабілітації, а й важливою стратегією соціально-педагогічної роботи, що сприяє відновленню людського потенціалу держави та забезпечує сталий розвиток суспільства в цілому [10].

Перспективи подальших досліджень полягають у створенні методичних рекомендацій для педагогів, соціальних працівників, психологів та молодіжних лідерів щодо впровадження технологій розвитку життестійкості молоді у закладах освіти, молодіжних центрах і громадах; використанні результатів дослідження при розробці програм психосоціальної підтримки, спрямованих на подолання наслідків воєнних травм, розвиток навичок саморегуляції, командної взаємодії та відновлення мотивації до навчання й активної участі в суспільному житті; залученні державних і регіональних програм відновлення соціального

потенціалу країни шляхом інтеграції результатів дослідження у політику молодіжної, освітньої та соціальної сфер; використанні отриманих даних для підготовки тренінгів, воркшопів та інтерактивних курсів, що сприятимуть розвитку психологічної стійкості, лідерського потенціалу, здатності молоді до прийняття рішень у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Maddi S. The Personality Construct of Hardiness: Effects on Experiencing, Coping and Strain. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*. 1999. Vol. 51. № 2. P. 83-94.
2. Білоус Р.М., Охрименко В.О. Вплив часової перспективи на життєстійкість молоді. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2015. № 3 (38). С. 46-54.
3. Бочелюк В.Й. Трансформація молоді в період глобальної соціально-економічної кризи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. Херсон: Гельветика, 2019. Вип. 3. С. 114-121.
4. Брюховецька О. В. Поняття життєстійкості особистості підлітка в сучасних умовах воєнного стану в Україні. *Вісник післядипломної освіти*: збірник наукових праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування». 2024. Вип. 29. С. 62-79.
5. Галецька І., Кліманська М., Кліманська Л. Психологічний дистрес переживання дев'яти місяців війни цивільним населенням України. *Український психологічний журнал*. 2022. №2. С. 45-67.
6. Гоян І.М. Аналіз готовності молоді до самоорганізації в період суспільних трансформацій. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2017. № 1 (42). Т. 2. С. 178-189.
7. Журавлева Л.П. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства: монографія / Ред. колегія: Т.В. Коломієць, Т.Ю. Кулаковський, Г.В. Пирог; за наук. ред. проф. Л.П. Журавльової. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2020. 308 с.
8. Кокун О. М. Сприяння підвищенню життєстійкості фахівців соціономічних професій : методичні рекомендації. Київ-Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 84 с.
9. Колесник Л. С. Життєстійкість молоді як ресурс подолання негативних наслідків війни в Україні. URL: https://journals.urau.ua/vsgf_pstu/article/download/320344/310921/742422 (дата звернення 10.08.2025).
10. Куниця Т.Ю., Савельчук І.Б., Гончар Л.В., Бибик Д.Д., Амеліна В.М. Соціальні очікування учнівської молоді ХХІ століття: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 93 с.
11. Литвиненко О.Д. Соціально-психологічні засади розвитку адаптаційного потенціалу молоді в умовах сучасного соціуму: дис. ...д-ра психол. н.: 19.00.05. Сєверодонецьк, 2019. 447 с.
12. Маннапова К. Р. Життєстійкість в системі поняття життєздатності. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b24e4c27-2d17-4375-8557-fc4e7e859d96/content> (дата звернення 10.08.2025).
13. Марченко А.Д. Взаємозв'язок життєстійкості особистості та її психологічної безпеки. *Психологія в контексті сучасних досліджень проблем розвитку особистості* : Зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11-12 грудня 2020 р.). Запоріжжя: КПУ, 2020. С. 87-89.
14. Марченко А.Д. Життєстійкість особистості в процесі її соціальної реабілітації. *Актуальні питання здоров'язбереження людини у координатах сучасних парадигм*: зб. наук. праць за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Сєверодонецьк, 29-30 грудня 2021 р.). К.: ПВТП «LAT&K», 2021. С. 86-88.
15. Пілецька Л.С. Психологічна структура реабілітаційного потенціалу особистості у проектуванні життєвого шляху. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2021. № 3 (56). Т. 3. С. 157-164.
16. Побокіна Г.М. Розуміння значущості змін життєвого світу для становлення особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи* : зб. наук. праць

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. № 2 (55). С. 147-155.

17. Сахарова К. О. Теоретичні контури поняття «життєстійкість». URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16732721127919.pdf> (дата звернення 10.08.2025).

18. Слюсаревський М.М. Соціальна ситуація в Україні: спроба оцінки з погляду формування та прояву суб'єктного потенціалу особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* : зб. статей. К.: Міленіум, 2007. Вип. 16 (19). С. 109-127.

19. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308436.pdf> (дата звернення 10.08.2025).

20. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.

21. Хамініч О. М. Резильєнтність: життєстійкість, життєздатність або резильєнтність? *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 6. С. 160-165.

22. Чепіга Л. П. Життєстійкість особистості в умовах воєнного часу. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/07d7ef5c-7922-42e3-a09d-2d5fa19cafc0/content> (дата звернення 10.08.2025).

23. Чиханцова О. Психологічні основи життєстійкості особистості: монографія. Київ: Талком, 2021. 319 с.

24. Цапів Р., Білозерська С. Життєстійкість молоді як ресурс подолання негативних наслідків війни в Україні. *Резильєнтність в умовах війни: теорія, практика та ресурси: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів освіти і молодих учених (м. Тернопіль, 23 квітня 2025 р.)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025. С. 301-305

25. Шебанова В.І. Психологічна допомога студентській молоді у період трансформаційних змін суспільства засобами нарративної психології. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Психологічні науки* : зб. наук. праць. 2018. № 1 (19). С. 155-161.

26. Шевяков О.В., Шрамко І.А. Динамічні соціотехнічні системи діяльності: соціальна підтримка. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. № 3 (53). Т. 1. С. 184-197.

27. Яковлева С.Д., Завацький Ю.А., Журба М.А., Завацька Н.Є., Турбан В.В., Омелянюк С.М. Соціально-психологічний аналіз соціальної та професійної мобільності сучасної молоді у векторі її життєстійкості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2022. № 1 (57). Т.1. С. 76-86.

References

1. Maddi, S. (1999). The personality construct of hardiness: Effects on experiencing, coping and strain. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 51(2), 83–94. <https://doi.org/10.1037/1061-4087.51.2.83>

2. Bilous, R. M., & Okhrymenko, V. O. (2015). Vplyv chasovoi perspektyvy na zhyttiistiikist molodi [The impact of time perspective on youth resilience]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii [Theoretical and Applied Problems of Psychology]*, 3(38), 46–54.

3. Bocheliuk, V. Y. (2019). Transformatsiia molodi v period hlobalnoi sotsialno-ekonomichnoi kryzy [Transformation of youth during the global socio-economic crisis]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Psykholohichni nauky [Scientific Bulletin of Kherson State University. Psychological Sciences Series]*, 3, 114–121. Kherson: Helvetyka.

4. Briukhovetska, O. V. (2024). Poniattia zhyttiistiikosti osobystosti pidlitka v suchasnykh umovakh voiennoho stanu v Ukraini [The concept of adolescent personality resilience under martial law in Ukraine]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity. Serii: Sotsialni ta povedinkovi nauky; Upravlinnia ta administruvannia [Bulletin of Postgraduate Education. Social and Behavioral Sciences; Management and Administration Series]*, 29, 62–79.

5. Haletska, I., Klimanska, M., & Klimanska, L. (2022). Psykholohichni dystres perezhyvannia devyati misiatsiv viiny tsyvilnym naselenniam Ukrainy [Psychological distress during nine months of war experienced by the civilian population of Ukraine]. *Ukrainskyi psykholohichni zhurnal [Ukrainian Psychological Journal]*, 2, 45–67.

6. Hoian, I. M. (2017). Analiz hotovnosti molodi do samoorhanizatsii v period suspilnykh transformatsii [Analysis of youth readiness for self-organization during social transformations]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii ta sotsialnoi roboty [Theoretical and Applied Problems of Psychology and Social Work]*, 1(42), 178–189.
7. Zhuravleva, L. P. (Ed.), Kolomiets, T. V., Kulakovskiy, T. Yu., & Pyroh, H. V. (2020). *Osobystisne zrostannia v umovakh transformatsii suchasnoho suspilstva* [Personal growth in the context of modern social transformation]. Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok.
8. Kokun, O. M. (2021). *Spryannia pidvyshchenniu zhyttiistiikosti fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii* [Helping to increase the vitality of specialists in socio-economic professions]. Kyiv–Lviv: Vydavets Viktoriia Kundelska.
9. Kolesnyk, L. S. (2025). *Zhyttiistiikist molodi yak resurs podolannia nehatyvnykh naslidkiv viiny v Ukraini* [Youth resilience as a resource for overcoming the negative consequences of war in Ukraine]. Retrieved from https://journals.urau.ua/vsgf_pstu/article/download/320344/310921/742422.
10. Kunytsia, T. Yu., Savelchuk, I. B., Honchar, L. V., Bybyk, D. D., & Amelina, V. M. (2023). *Sotsialni ochikuvannia uchnivskoi molodi XXI stolittia* [Social expectations of student youth of the 21st century]. NAIR.
11. Lytvynenko, O. D. (2019). *Sotsialno-psykholohichni zasady rozvytku adaptatsiinoho potentsialu molodi v umovakh suchasnoho sotsiumu* [Socio-psychological foundations for the development of youth adaptation potential in modern society] (Doctoral dissertation, Sievierodonetsk).
12. Mannapova, K. R. (2025). *Zhyttiistiikist v systemi poniattia zhyttiezdatnosti* [Resilience in the system of the concept of viability]. Retrieved from <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b24e4c27-2d17-4375-8557-fc4e7e859d96/content>.
13. Marchenko, A. D. (2020). Vzaïmozv'язok zhyttiistiikosti osobystosti ta yii psykholohichnoi bezpeky [The relationship between personal resilience and psychological security]. In *Psykholohiia v konteksti suchasnykh doslidzhen problem rozvytku osobystosti* [Psychology in the Context of Modern Research on Personality Development] (pp. 87–89). Zaporizhzhia: KPU.
14. Marchenko, A. D. (2021). *Zhyttiistiikist osobystosti v protsesi ii sotsialnoi reabilitatsii* [Personal resilience in the process of social rehabilitation]. In *Aktualni pytannia zdorov'azberezhennia liudyny u koordynatakh suchasnykh paradyhm* [Topical Issues of Human Health Preservation] (pp. 86–88). Kyiv: PVTP «LAT&K».
15. Piletska, L. S. (2021). *Psykholohichna struktura reabilitatsiinoho potentsialu osobystosti u proektuvanni zhyttievoho shliakhu* [The psychological structure of personality rehabilitation potential in life design]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii ta sotsialnoi roboty [Theoretical and Applied Problems of Psychology and Social Work]*, 3(56), 157–164.
16. Pobokina, H. M. (2021). Rozuminnia znachushchosti zmin zhyttievoho svitu dlia stanovlennia osobystosti [Understanding the significance of life-world changes for personality development]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii ta sotsialnoi roboty [Theoretical and Applied Problems of Psychology and Social Work]*, 2(55), 147–155.
17. Sakharova, K. O. (2025). *Teoretychni kontury poniattia “zhyttiistiikist”* [Theoretical outlines of the concept “resilience”]. Retrieved from <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16732721127919.pdf>.
18. Sliusarevskiy, M. M. (2007). Sotsialna sytuatsiia v Ukraini: sprobа otsinky z pohliadu formuvannia ta proiavu subiektnoho potentsialu osobystosti [Social situation in Ukraine: An attempt to assess the formation and manifestation of personal potential]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii [Scientific Studies on Social and Political Psychology]*, 16(19), 109–127.
19. Tytarenko, T. M., & Larina, T. O. (2025). *Zhyttiistiikist osobystosti: sotsialna neobkhidnist ta bezpeka* [Personality resilience: Social necessity and security]. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/32308436.pdf>.
20. Tytarenko, T. M. (2003). *Zhyttieviy svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti* [The life-world of personality: Within and beyond the everyday]. Kyiv: Lybid.
21. Khaminich, O. M. (2016). Rezilientnist: zhyttiistiikist, zhyttiezdatnist abo rezilientnist? [Resilience: Hardiness, vitality, or resilience?]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu [Scientific Bulletin of Kherson State University]*, 6, 160–165.
22. Chepiha, L. P. (2025). *Zhyttiistiikist osobystosti v umovakh voïennoho chasu* [Personality resilience in wartime]. Retrieved from <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/07d7ef5c-7922-42e3-a09d-2d5fa19cafc0/content>.
23. Chykhantsova, O. (2021). *Psykholohichni osnovy zhyttiistiikosti osobystosti* [Psychological foundations of personality resilience]. Kyiv: Talkom.

24. Tsapiv, R., & Bilozerska, S. (2025). Zhyttiistiikist molodi yak resurs podolannia nehatyvnykh naslidkiv viiny v Ukraini [Youth resilience as a resource for overcoming the negative consequences of war in Ukraine]. In *Rezyliientnist v umovakh viiny: teoriia, praktyka ta resursy* [Resilience in Wartime: Theory, Practice and Resources] (pp. 301–305). Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka.

25. Shebanova, V. I. (2018). Psykholohichna dopomoha studentskii molodi u period transformatsiinykh zmin suspilstva zasobamy naratyvnoi psykholohii [Psychological support for students during transformational changes in society through narrative psychology]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Psykholohichni nauky* [Scientific Bulletin of MNU named after V. O. Sukhomlynskyi. Psychological Sciences], 1(19), 155–161.

26. Sheviakov, O. V., & Shramko, I. A. (2020). Dynamichni sotsiotechnichni systemy diialnosti: sotsialna pidtrymka [Dynamic socio-technical systems of activity: Social support]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii* [Theoretical and Applied Problems of Psychology], 3(53), 184–197.

27. Yakovleva, S. D., Zavatskyi, Yu. A., Zhurba, M. A., Zavatska, N. Ye., Turban, V. V., & Omelianiuk, S. M. (2022). Sotsialno-psykholohichniy analiz sotsialnoi ta profesiinoi mobilnosti suchasnoi molodi u vektori ii zhyttiistiikosti [Socio-psychological analysis of social and professional mobility of modern youth in the context of their resilience]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii ta sotsialnoi roboty* [Theoretical and Applied Problems of Psychology and Social Work], 1(57), 76–86.

Amelina Viktoria,

*Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

Bybyk Daria,

*Doctor of Philosophy (PhD),
Dragomanov Ukrainian State University,
Kyiv*

SOCIO-PEDAGOGICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF RESILIENCE IN CHILDREN AND YOUTH AFFECTED BY WAR

Abstract. *The article addresses the issue of socio-pedagogical support for the development of resilience among Ukrainian youth in the post-war period, a challenge that has become particularly relevant amid large-scale social transformations and the urgent need to restore the country's human potential. The aim of the study is to substantiate and define effective technologies of socio-pedagogical support aimed at fostering resilience in youth under post-war challenges. The research objectives include revealing the essence and structure of the concept of “youth resilience”, analyzing scientific approaches and factors influencing its development, determining the role of socio-pedagogical support, characterizing technologies applicable in the recovery period, and developing an algorithm for the practical implementation of support.*

The research methodology is based on a combination of quantitative and qualitative methods, which ensured a multidimensional analysis. Descriptive, explanatory, and prognostic methods were applied, along with theoretical analysis, comparison, and synthesis of scientific sources.

The scientific novelty of the article lies in systematizing the specific features of the process of developing youth resilience, considering the challenges of the wartime and post-war periods, clarifying the factors that influence its formation, and defining a set of socio-pedagogical support technologies that contribute to the development of internal resources and social activity.

The research findings confirm that the development of resilience is a key condition for successful socialization and adaptation of youth. The study emphasizes the multi-component nature of resilience, which includes cognitive, emotional, and behavioural strategies. It was established that effective support technologies should combine individual psychological support, group training, development of emotional intelligence, stress management skills, and the creation of a supportive educational environment. An

innovative aspect is the emphasis on integrating digital tools and remote support, enabling the reach of the program to wider groups of young people, including those in areas with limited infrastructure.

Keywords: *resilience, crisis, youth, personal development, socio-pedagogical support, post-war recovery.*

Стаття надійшла до редакції 12.08.2025

Стаття прийнята до публікації 29.08.2025